Čabän

Ročník X. Číslo 3

2007
marec

Mesačník Slovákov Békéšskej Čaby a okolia

Spomienka na 60. výročie výmeny obyvateľstva

*Prednáška **Józsefa Kuglera**, vedeckého pracovníka Regionálneho dolnozemského výskumného ústavu Maďarskej akadémie vied, odznela v Békešskej Čabe 27. marca 2007 v Konferenčnej sále na ulici D. Szabóa pod č. 42 (na poschodí pracuje VÚSM). Prednáška bola jednou zo seriálu **Z pohľadu vedy**.*

József Kugler pri prednášaní

„Dohoda o výmene obyvateľstva medzi Maďarskom a Československom, uzavretá 27. februára 1946, ktorú maďarské národné zhromaždenie prijalo až po zložitých rokovaniach, bola neobyčajne nevýhodná najmä pre Maďarsko a pre Maďarov, žijúcich na území Československa (po vzniku novej štátnej hranice po roku 1945). Maďarská vláda a najmä ***János Gyöngyösi***, minister zahraničia, však zvážil súčasné nepriaznivé medzinárodné postavenie krajiny, preto bol nútený prevažnú väčšinu rozhodujúcich podmienok vtedajšieho predstaviteľa československej vlády, jej podpredsedu ***Vladimíra Clementisa***, akceptovať a dohodu prijal....”

„Diskutabilná je väzba k rodnej zemi a celkom iste k Maďarsku u tých Slovákov alebo obyvateľov slovenského pôvodu, patriacim k nižším sociálnym vrstvám (ich počet možno odhadnúť na niekoľko tisíc), ako aj u tých, ktorí sa len na základe jedného vyjadrenia (podpísaním „slovenskej prihlášky“) zo dňa na deň mohli ocitnúť v priaznivejších životných podmienkach a odrazu sa mohol uskutočniť ich dávny sen o vlastnom dome a hospodárstve. A predsa, buďto zmenili svoje rozhodnutie o presídlení, alebo ich už od začiatku ponuka o presídlení sprostredkovaná ČSPK, neoslovila.

Zotrvanie v Maďarsku umocnila samozrejme aj ich integráciu do politického života. Členovia Sociálnodemokratickej strany ako aj členovia Maloroľníckej strany sa zriedkavejšie rozhodli k presídleniu.

V jednotlivých územiach Maďarska žijúce slovenské obyvateľstvo alebo obyvateľstvo slovenského pôvodu rozličnou mierou využilo ponúkajúcu sa možnosť k presídleniu. Kým takmer polovica obyvateľov, hlásiaca sa k slovenskému materinskému jazyku, žila v juhovýchodnej oblasti Dolnej zeme, tak *v rámci presídlenia z pôvodne prihlásených opustila tento región Maďarska len tretina*. V niektorých obvodoch prejavili vôľu na presídlenie aj pomaďarčení Slováci alebo len k slovenskému pôvodu sa hlásiaci Maďari, ktorí už vôbec neovládali materinský jazyk svojich predkov.”

Úryvky z prednášky

Národnostné údaje ČSPK sídel v oblasti juhovýchodnej Dolnej zeme podľa obvodov, poľnohospodársky nehnuteľný majetok na presídlenie prihlásených

Obvod ČSPK	Podľa sčítania ľudu z roku 1941					Nehnuteľný majetok na presídlenie prihlásených	
	Obyvateľstvo	Slovensky hovoriaci	Slov. mat. jazykom hovoriaci	Slovenskej národnosti	Na presídlenie prihlásení *	Celkove (kat. holdov)	Z toho súkromné vlastníctvo (kat. holdov)
	počet obyvateľov						
XIV. SARVAŠSKÝ OBVOD Szarvas	25023	17608	3858	389	3459	1704	940
Kondoros	7483	4534	44	2	826	952	108
Csabacsűd	2734	2024	120	-	796	1039	324
Ďalších 20 sídel	-	-	-	-	539	739	770
Sarvašský obvod spolu	-	-	-	-	**5620**	**4494**	**1942**
XV. BÉKÉŠČABIANSKY OBVOD Békéscsaba	52404	30090	16781	3239	11339	5341	3038
Mezőberény	14578	4941	3162	594	1780	374	244
Medgyesegyháza	4811	2418	2133	684	1027	1104	391
Pusztaottlaka	1258	535	469	29	346	371	175
Mezőmegyer	1440	999	852	48	297	118	112
Ďalších 44 sídel	-	-	-	-	2019	1436	762
Békéščabiansky obvod spolu	-	-	-	-	**16808**	**8744**	**4722**
XVI. KOMLÓŠSKY OBVOD Tótkomlós	10933	9162	8296	722	449	3452	1932
Pitvaros	2843	2726	2576	821	2570	2732	1694
Nagybánhegyes	3743	3082	2788	722	2561	2147	1638
Csanádalberti	1510	1440	1371	988	1330	1511	1005
Ambrózfalva	1008	924	870	252	576	500	205
Ďalších 36 sídel	-	-	-	-	-	1068	545
Komlóšsky obvod spolu	-	-	-	-	**12975**	**11411**	**7019**
Tri juhovýchodné dolnozemské obvody spolu	-	-	-	-	**35409**	**24649**	**13683**

* Podľa sčítania z r. 1946.

Spomienky a život repatrianta na Slovensku

Začínam veriť, že Einstein mal so svojou teóriou relativity pravdu. Aspoň čo sa plynutia času týka. Veď je to už šesťdesiat rokov odvtedy, ako sme na Pitvaroši v južnom Maďarsku nastúpili celá naša rodina do nákladných (tzv. dobytčích) vagónov a po dvoch dňoch cesty s prestávkami na nakŕmenie a napojenie domácich zvierat sme dorazili do cieľovej stanice Sereď na Slovensku. Druhá svetová vojna po mnohých krivdách európskym národom sa skončila, noví mocní tohto sveta si ho podelili podľa svojej chute a vari v záchvate pokánia za krivdy obyčajným ľuďom sa niektorí mocní dohodli, že bude správne ak sa Slováci z Maďarska presídlia do svojej starej vlasti na Slovensko a časť Maďarov zo Slovenska sa ako vyrovnanie presídli do Maďarska. Nuž ak toto novodobé sťahovanie národov myslel ten ktosi ako spravodlivý krok, tak nie som si istý, či sa obojstranne nepomýlil. Som si totiž istý, že Maďari zo Slovenska do Maďarska sa presťahovať dobrovoľne nechceli. Veď prečo aj – bývali predsa na miestach kde sa narodili, vyrástli, založili si rodiny a žili tam už aj ich rodičia. Veľmi podobnú situáciu však mali aj Slováci žijúci na juhu Maďarska, ktorí už za vyše dve storočia v tej oblasti si zvykli na tvrdý chlebík aj napriek tomu, že maďarská štátna moc im po celý čas chcela vziať ich materinský jazyk, čo sa jej však nepodarilo ani za pomoci bohatších maďarónov, ktorí mali svoju maďarskú nadradenosť nad Slovákmi hádam geneticky zakódovanú. V regióne Pitvaroša, Slovenského Komlóšu, či Békéšskej Čaby bolo mnoho obcí, ktoré boli čisto slovenské a na ulici vlastne maďarské slovo takmer nebolo ani počuť. Aj u nás doma sme hovorili len po slovensky a mal som dosť sťaženú situáciu, keď som na Makovských samotách začal chodiť do prvej triedy a učili sme sa písať, čítať a počítať samozrejme po maďarsky, lebo slovenská škola bola až v Pitvaroši a to bolo zo samoty na každodenné pešie dochádzanie nemysliteľne ďaleko. Môj otec vtedy totiž vzal prácu hospodára na samote, ktorá bola majetkom okresnej nemocnice v Makó. Nemocnica aj prevádzkovaním takýchto hospodárstiev na samotách (tzv. tanya) získavala prostriedky na svoju činnosť, čo bolo celkom iste veľmi múdre. Oproti Pitvarošu, kde som sa narodil sme sa už na tej samote mali lepšie, lebo sme tu mali aj dve kravy, Milku a Borču, ktoré nás zásobili mliekom tak, že sme nemali hlad, hoci koncom vojny nie každá rodina mohla mať takýto luxus. Nuž a mamovka vedeli z mlieka urobiť nielen tvaroh a maslo, ale aj syr. Bývali sme na tak odľahlej samote, že k nám sa ani vojna takmer nedostala a otcovi sa v štyridsiatom prvom podarilo vyhnúť ruskému frontu tak, že použil svoj zdravý sedliacky rozum a po narukovaní vyfasoval úmyselne o číslo menšie čižmy, ktoré mu nohy rozodrali do krvi tak, že takmer nevládal stáť na nich, no a čože s takým vojakom na fronte, ktorý nevie urobiť ani pár krokov. Šup s ním domov, nech sa vystrábi sám, aby to erár veľa nekoštovalo. Vedeli sme o vojne z otcovho počúvania správ kryštálkou, keď sa mu podarilo na nej vyladiť Londýn po slovensky, alebo po maďarsky, ale aj podľa vysoko letiacich anglických lietadiel, ktoré si našťastie svoj bombový náklad šetrili na známejšie ciele a určite nemali v úmysle ich vyplytvať na náš bohom zabudnutý kraj. O konci vojny sme sa dozvedeli podľa hrmotu ruských tankov, ktoré šli na sever po tzv. Igazskej ceste od mesta Makó smerom na Orosházu a aj podľa toho, že sa raz u nás na samote objavili traja ruskí vojaci s konským povozom a silou mocou si chceli nabrať do voza klasovú kukuricu pre koníka zo zamknutej sušiarne. Darmo sa im otec s mamkou snažili vysvetliť, že kukurica nie je naša a majiteľom nie je žiadny buržuj, ale nemocnica, ktorá lieči aj chudobných nemocných. Odrazili zámok z dverí sušiarne a nabrali si koľko chceli. Podľa ich názoru bola aj nemocnica buržujom, keď mala toľko kukurice. Nie, žiadne nepríjemnosti sme preto nemali, veď ani majiteľ tej kukurice nevedel koľko presne jej je. Takto spokojne prešiel okolo našej samoty front, na ktorom inde umieralo tisíce ľudí. Po prechode frontu šiel raz otec nakosiť trávu pre kravy do jarku vedľa cesty, po ktorej pred pár dňami prešlo vojsko z Makó na sever. Tráva tam rástla veľmi pekná a kravičky sa jej vždy potešili. Ja som mal vtedy len 6 rokov a na kosenie som bol ešte malý. Tak som sa len tak hral v jarku vedľa cesty. Pri hre som otvoril v jarku objavenú drevenú debničku natretú na zeleno, ktorá tam zostala po presúvajúcom sa vojsku a začal som z nej vykladať akési ťažké kovové podlhovasté predmety s plechovými krídelkami na jednom konci. Drevená debnička sa mi veľmi zapáčila, hoci obsah bol nezaujímavý a hneď som aj vedel, že by sa debnička celkom iste hodila apovkovi, ako som môjho otca volal, na rôzne náradie, ktorého mal okolo domu dosť a schovával ho len tak po oknách v dome, či maštali. Aké však bolo moje prekvapenie, keď mi otec miesto poďakovania za debničku vyťal poriadne zaucho, ktoré ma posadilo do trávy. Až neskoršie som si uvedomil, že mi vtedy vlastne otec tým zauchom zachránil život. Veď keby mi bol v rukách ten mínometný granát vybuchol, tak by som už celkom iste nikdy v živote nič nevymyslel. Každý nemal takéto šťastie na život zachraňujúce zauchá, lebo o pár dní sme sa dozvedeli, že neďaleko od našej samoty mína zabila dvoch mládencov, ktorí sa ju snažili rozobrať. Z tohto obdobia si pamätám ešte jednu príhodu – ako ma otec chcel pripraviť na sedliacky život. Vždy som mu závidel ako sa vedel zahnať kosou a zostával po ňom hladko vykosený rad a tráva bola pekne uložená po ľavej strane tej vykosenej plochy. Raz mi teda otec zmajstroval zo starej zlomenej kosy „detskú kosu“ s krátkym poriskom, aby mi kosa akurát dočiahla na zem, keď sa zohnem v páse. Samozrejme som ju po zhotovení šiel vyskúšať na trávnik za domom a nepočkal som ani na apovku. Po chvíľke „kosenia“, či skôr zaháňania sa kosou som usúdil, že kosa je asi tupá a treba jej „napraviť“ ostrie oslou. Vybral som z čachora oslu, kosu oprel o zem, dlaňou ľavej ruky som pridržiaval kosu o zem a pravou rukou som ťahavými pohybmi, ako som to odpozeral od otca, brúsil ostrie oceľovej kosy. Urobil som možno trištyri pohyby oslou v ruke, keď som potiahol po ostrí aj dlaňou pravej ruky, čo samozrejme malo za následok hlbokú reznú ranu na dlani. Okamžite som sa pustil do obrovského náreku, veď sa mi z ruky valila krv potokom. Keď ma uvideli „mamovka“, tak najprv začali vyčítať apovkovi, že či máme málo trápenia, keď ešte aj chlapca nechá robiť takú robotu, hoci ju určite nevládze robiť. „Nak sa chlapec učí, ešte to bude potrebovať“ – mali apovka odpoveď hneď po ruke. Lenže rana mi krvácala a ja som reval akoby ma na nože brali, tak ju bolo treba ošetriť. Kdeže doktor! Za doktorom bolo nielenže veľmi ďaleko, ale taký luxus si ľudia v našom postavení mohli dovoliť

(pokračovanie na 3. strane)

až keď už bolo naozaj veľmi zle. Mamovka našli v skrini kus bieleho plátna, odstrihli z neho úzky pásik, ktorým mi ranu obviazali. Pred obviazaním mi však ranu starostlivo vyumývali octom a aby sa mi náhodou rana "nezapálila", tak mi pred obviazaním ešte priložili na ranu plátok bravčovej slaniny nasiaknutej octom. Samozrejme, že to veľmi štípalo a ja som reval väčšmi ako pri porezaní, ale rana sa mi po pár týždňoch veľmi pekne zahojila, či „vystrábila", ako povedali mamovka a aj apovka, dokonca po pár rokoch sa mi stratila aj jazva. Už nikdy viacej ma otec nezaúčal do tajov sedliackeho remesla podobným spôsobom a vlastne som to ani nepotreboval, lebo som nepokračoval v otcových šľapajach, lebo ako pätnásťročný som sa šiel učiť zámočnícke remeslo do lodeníc v Komárne a neskoršie som pracoval ako strojník na námorných lodiach s ktorými som až do odchodu na dôchodok preplával ako sa vraví „celý svet", dokonca na dátumovej čiare som niekoľko krát určité dni aj preskočil a iné zas mal dvakrát. To však bolo až neskoršie, keď sme už bývali na Slovensku.

Po skončení vojny začali po našom kraji v Maďarsku chodiť všelijakí agitátori, ktorí presviedčali apovku s mamovkou, aby sa ako Slováci prihlásili k presídleniu na Slovensko, že im bude na Slovensku lepšie ako v Maďarsku. Otcovi sa zo začiatku táto myšlienka nie veľmi páčila, veď v tom kraji mal všetkých svojich súrodencov a ostatných príbuzných. Rovnako na tom boli aj mamovka, za slobodna Anka Gyorgyai. Keď však otec zistil, že sa na presídlenie na Slovensko prihlásil skoro celý Pitvaroš a agitátori mu povedali vážny argument, že „Mišo, rozhodni sa slobodne sám a choď radšej teraz s celou rodinou. Môžeš si vziať aj majetok a obidve kravy, alebo pôjdeš o dva týždne iba s dvadsaťkilovým čomagom (balíkom) a sám. Tak si slobodne vyber čo bude pre teba lepšie." Otec s mamkou porozmýšľali a „slobodne" sa rozhodli, že teda pôjdu radšej teraz a pôjdeme všetci. Mamovka aj tak nejednu noc preplakali, že „Jaj, čo nás v tej Slovenskej len čaká". To pravda vtedy ešte netušil nikto. Zo samotnej cesty vlakom si toho veľa nepamätám. Vari iba toľko, že v nákladnom vagóne sme mali na podlahe položené „strožliaky", alebo ak chcete spisovnejšie slamníky, na ktorých sme väčšinu cesty prespali. Veľmi sa mi rátalo, keď pri občasných zastaveniach vlaku ma brali apovka so sebou, aby sme skontrolovali, napojili a nakŕmili domáce zvieratá, ktoré sa viezli samozrejme v inom vagóne ako my. Takto s nami prešli na Slovensko aj naše kravy Milka a Borča. Pri zastávke na stanici Párkány všetci hovorili, že už len prejsť po moste a sme na Slovensku. Keď vlak prehrkotal po oceľovom moste, boli sme už na Slovensku a po pár hodinách ďalšej cesty vlak zastavil na stanici Sereď, kde sme po privítaní dychovkou a akýmisi pánmi v oblekoch, medzi ktorými vraj bol aj dr. G. Husák prestúpili do vojenských nákladných áut, ktoré nás odviezli do susednej dediny Veľký Máčad, ktorú miestni obyvatelia poznali iba pod maďarským menom Nagy Mácséd. Veľmi rýchlo sme zistili, že nielen meno dediny je maďarské, ale takmer všetci jej obyvatelia až na miestneho starostu Lieskovského, ktorý bol Slovák a veľkostatkára Buriana, ktorý bol Čech, sú všetci obyvatelia dediny Maďari, ktorí nielenže vedia veľmi málo po slovensky, ale navyše nehovoria dobre ani po maďarsky, lebo napr. v slovách *slama* a *jablko* miesto spisovného *szalma* a alma zaťahujú *óma* a *szóma*. Tak toto sa organizátorom nášho presídlenia vraj „do slovenskej otčiny" veľmi nepodarilo, čo sme aj mali čakať, keď bol za tým aj Husák, ktorý sa mal skompromitovať neskoršie v šesťdesiatom ôsmom ešte horšie. Z takmer čisto slovenskej dediny Pitvaroš nás presťahovali síce na Slovensko, ale do maďarskej dediny. Možno ako satisfakciu nám onedlho premenovali dedinu na Veľká Mača, čo sa nám zas tiež veľmi nepozdávalo, lebo náš prirodzený cit pre slovenčinu nám hovoril, že keď už chceli meniť meno dediny na slovenské, tak mali dodržať isté zásady jazyka, podľa ktorých by podľa nás skôr pasovalo Veľké Mača, alebo keď už, tak Veľká Mačka, hoci maďarský výraz Mácséd sotva má niečo spoločné s mačkami. Avšak zvykli sme si, veď naši predkovia si museli zvyknúť pred dvesto rokmi v rýdzo maďarskom prostredí tiež a oni po maďarsky hneď ani nevedeli. My sme boli vo výhode, pretože my sme už maďarčinu ovládali a naši rodičia dokonca slovom aj písmom a na rozdiel od miestnych obyvateľov spisovne, veď chodili do maďarskej školy. Môj apovka dokonca po celý život používali násobilku len v maďarčine, takže čokoľvek ak mali porátať, tak im bola bližšia maďarčina. Po slovensky sa násobilku nenaučili nikdy a ani im to do smrti nechýbalo. To však neznamená, že môj otec bol intelektuálne zaostalý. Mal veľmi kladný vzťah k písanému slovu a pravidelne čítal aj dennú tlač. Najradšej mal Roľnícke noviny, ale kupoval si aj maďarský denník vychádzajúci na Slovensku Új szó (Nové slovo), lebo v maďarskom písanom slove sa orientoval lepšie ako v slovenskom. Popri čítaní novín bol pravidelným poslucháčom nielen Bratislavského rozhlasu, ale rád si vyladil občas aj zakázanú Slobodnú Európu, Hlas Ameriky, či BBC a dokonca aj rádio Biela Légia. Vtedy však vždy kontroloval, či niekto nepočúva pod oknom. Aby ho náhodou ktosi neudal. Na slovenskej dennej tlači mu najviac prekážalo, že napríklad o zakladaní roľníckych družstiev písali čosi úplne iného, než čo sám videl na vlastné oči. Preto sa mu ani nečudujem, že pri mojom končení povinnej školskej dochádzky, keď navštívila mojich rodičov naša slovenčinárka vo ôsmej triede základnej školy v Sládkovičove, ktorú som končil v r. 1954 a chcela presvedčiť mojich rodičov, aby ma dali ďalej do školy, že mám celkom dobrý sloh a vraj mohol by zo mňa byť dobrý novinár. Apovka vtedy použili nepriestrelný argument „Môj syn nebude klamať národ" a samozrejme som miesto gymnázia sa šiel učiť remeslo do lodeníc v Komárne, aby som si zarábal na chlebík čestným spôsobom. Nikdy som neľutoval toho, že nie som novinárom. Naozaj im niekedy za totality nebolo čo závidieť ak chceli živiť rodinu a zostať čestným. Ja som si síce zarábal na chlieb pri pracovnom stole so zverákom, ale nikdy som nemusel hľadať kompromis v oblasti cti, či svedomia. Aj za toto ďakujem môjmu prezieravému otcovi.

Michal Svoreň, Kolárovo
5. marca 2007

(pokračovanie v nasledujúcom čísle)

5. Stretnutie sálašských učiteľov

12. marec, deň Gregora. Významný deň sálašanov, veď v časoch sálašských škôl sa v tento deň poďakovali deti so svojimi rodičmi za výchovnú prácu pánovi učiteľovi a obdarili ho zo svojej komory makom, klobásou, vajciami, fazuľou, atď. Je významným dňom aj v súčasnosti, lebo v ten deň sa stretávajú v Dome slovenskej kultúry na pozvanie Čabianskej organizácie Slovákov. V tento rok k tomu došlo už po piaty krát.

Sálašskí učitelia boli a sú nositeľmi širokých vedomostí rôzneho druhu, zaslúžili si úctu širokej verejnosti. Vo veľkopočetnej, spoločnej triede vyučovali deti, patriace do rôznych vekových skupín a starali sa aj o život sálašských obyvateľov, napr. pomáhali im vybavovať úradné veci, poúčali ich k novým spôsobom pestovania zeleniny atď. Sami si kúrili, chovali domáce zvieratá a pestovali zeleninu v záhradke. Do r. 1970 fungovalo 25 škôl v okolí Čaby, kde vyučovali aj slovenčinu.

Na stretnutí sa zhovárali o svojich zážitkoch, dojímavo prezerali dokumenty a fotky, ktoré priniesli so sebou aj z toho dôvodu, aby z pozbieraného materiálu zostavili publikáciu o svojom zvláštnom a zaujímavom živote. Malý kolektív sa pustil do aktívnej práce.

Podujatie so svojou prítomnosťou uctil aj ***Ján Süli***, generálny konzul SR a viceprimátor mesta ***Miklós Hano***, pochádzajúci z rodiny sálašských učiteľov a aj on sám chodil do školy Sľúkovcov. ***Ján Fuzik***, predseda Celoštátnej slovenskej samosprávy odovzdal na pamiatku stretnutia účastníkom diplomy, ktoré vyhotovili deti a učiteľky slovenskej materskej školy.

kr.

Ako v dávnych časoch...
deti učiteľom poďakovali plodinami zo záhrady rodičov

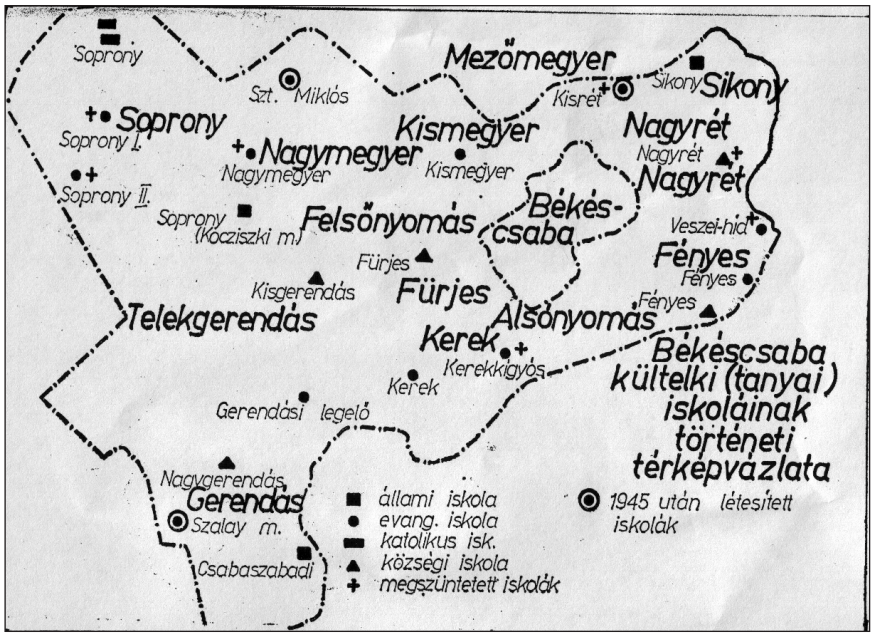

Skupinka zo stretnutia sálašských učiteľov

Vinš k blížiacej sa Veľkej noci

Veľká noc predo dvermi,
ostaňte, chlapci, verní -
i napriek dievčat kriku -
dobrému svojmu zvyku.
Dievčatám veľa vody
a chlapcom málo škody!

Na Veľkú noc v mojom vinši
nemôže byť pozdrav inší
ako: Dobrú kúpačku
aj s výslužkou do vačku!

Prijmite pozdrav milý
na sviatky Veľkej noci:
Pán daj vám zdravia, sily
buď vám vždy na pomoci.

Sviatky plné milosti,
požehnania hojnosti
od vzkrieseného Spasiteľa
rodina naša s láskou želá.

Vzkriesený Pán
nech je ti sám
radosti zdrojom
v živote tvojom.

Pozdrav od Organizácii bakoňských Slovákov

Jarný festival s Domom slovenskej kultúry

Čabianska organizácia Slovákov - Dom slovenskej kultúry sa zapája aj do celoštátnych, regionálnych a miestnych podujatí, aby slovenský jazyk a slovenská kultúra bola prítomná aj v bežnom a spoločenskom živote väčšinového národa svojho bydliska. Medzi podujatia takéhoto rázu patrí napr. Jarný festival, v rámci ktorého už tradične každoročne organizujeme výstavu známeho slovenského umelca a slovenské divadelné predstavenie. Sme radi, že je o ne záujem aj v širšej pospolitosti, pričom vďaka ústrednému marketingu Jarného festivalu oslovujú umelcov, odborníkov a bežných divákov aj celoštátne.

V tomto roku v priestoroch Domu slovenskej kultúry bezprostrednou pomocou generálneho konzula SR Jána Süliho, nás uctil výberom so svojej tvorby košický ***akademický maliar Viktor Šefčík***, ktorý nám priblížil atmosféru mesta Košice. Používa zriedkavú techniku, nanáša na obraz viac vrstiev a takto dosahuje jedinečný vplyv.

Zo života Viktora Šefčíka:

„Narodil sa 17. 8. 1960 v Košiciach. Po ukončení Strednej umelecko-priemyselnej školy v Košiciach – odbor grafika, v rokoch 1983 – 1989 študoval maľbu a reštaurovanie na VŠVU v Bratislave. Potom pôsobil ako funkcionár VPN v Bratislave i Košiciach, krátky čas aj ako šéf mestskej organizácie Zväzu výtvarných umelcov v Bratislave. V roku 1990 opustil tieto pozície a plný sklamaní z nenaplnených ideálov nežnej revolúcie, začal cestovať po svete.

Veril v zachovanie pôvodných humanistických filozofických prúdov na miestach ich vzniku. Ako sám hovorí, na Kréte namiesto mikénskych filozofov stretával zdrogovanú mládež, rovnako to bolo i v Holandsku. Navštívil viacero ďalších krajín. Ameriku, kde mal možnosť pôsobiť pol roka, opustil už po troch mesiacoch. Prirovnáva ju k Sodome a Gomore. Po niekoľkoročnej tvorivej odlmke sa opätovne vrátil k maľbe, ale i reštaurovaniu, vyhotoveniu faksimílií historických listín a tvorbe mozaiky. Venuje sa komornej maľbe, monumentálnej maľbe a kresbe. Prezentoval sa viacerými úspešnými samostatnými i kolektívnymi výstavami: Slovensko, Estónsko, Nemecko, Grécko, Holandsko a Maďarsko. Študijné cesty a sympózia: Estónsko, Francúzsko, Nemecko, Kréta, Holandsko, USA, Izrael, Maďarsko, Taliansko a Slovensko."

Košické kvety

Prísaha poslancov slovenských samospráv rôzneho stupňa

ustanovenej odsekom (3) § 30/D:

„Ja.....(meno) člen/ka slovenskej národnostnej menšiny, v zmysle zákona o právach národných a etnických menšín, prisahám, že počas vykonávania svojich poslaneckých úloh zostanem verný/á svojej menšinovej pospolitosti. Ústavu a právne normy dodržím, dopočuté tajomstvá uchovám. Verná vôle svojich voličov budem konať svedomite. Všetkým svojim úsilím sa budem snažiť o zachovanie a rozvoj materinského jazyka, tradícií a kultúry slovenskej menšiny.

(Podľa presvedčenia prísahu skladajúcej osoby:) Nech mi v tom pán Boh pomáha"

Zloženie Slovenskej samosprávy Békéšskej župy

Miestne menšinové voľby prebiehali už koncom minulého roka, začiatkom tohto roku došlo po prvý krát k zvoleniu teritoriálnych samospráv. Vzniklo päť župných samospráv v nasledovných župách: Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Komárom-Esztergom, Nógrád, Pest a hlavné mesto, Budapešť, tiež má svoju samosprávu stredného stupňa.

Zloženie Slovenskej samosprávy Békešskej župy je nasledovné:
Dr. Csicsely Ilona – predsedníčka – Békešská Čaba
Fehér Jánosné – Čabačúd
Kesjár Mátyás – Čabasabadi
Krajcsovicz Andrásné – Kondoroš
Krajcsovics Hajnalka – Békešská Čaba
Medvegy Pálné – Sarvaš
Mótyán Tibor – podpredseda – Sarvaš
Ondrejó Anna – Slovenský Komlóš
Petrovszkiné Juhász Mária - Kétšoproň.

Ustanovujúce zasadnutie župnej slovenskej samosprávy sa konalo v celom Maďarsku ako prvé. všetky menšiny. Po zložení slovenskej prísahy sme hlasovali za predsedníčku Dr. Helenu Csicselyovú a za podpredsedu Tibora Mótyána. O založení finančného výboru sa rozhodneme na prvom riadnom zasadnutí. Pustili sme sa do vypracovania organizačného poriadku a stanov. Z finančného hľadiska aj tu platí absencia podpory.

Kr.

Prvý a posledný dereš

(Zážitky z mojich školských rokov)

Ako veľa podobných žiakov zo sedliackych rodín, do základnej školy som začal chodiť na sálaši. Sálašská osada znamenala roztrúsené domy vo veľkom chotári Čaby, preto potom škola nepadla každému žiakovi blízko. Ráno bolo sa treba skoro púšťať do školy, aby sme nezameškali. V jeseň a na jar my, žiaci sme to znášali dosť ľahko, ale zimné mesiace boli ťažké. Prežiť zimu, fujavicu, snehové záveje, to nebolo pre nás ľahké. Našťastie sme mali veľmi dobrého pána učiteľa. Veľkou úctou voči nemu, použijem len jeho krstné meno, aby sa ani náhodou neurazili jeho potomkovia. On bol náš „Gyuri bácsi". Jeho škola bola jednotriedna, „nedelená". To znamenalo, že vyučoval všetky osem tried spolu. Tak teda aj spoluškoláci sme boli aj menší, aj väčší. Menších púšťal domov skoro po obede, väčších o niečo neskôr. Z týchto rokov si pamätám také mená, ako: Bielik, Debrovsky, Hrabovsky, Gálik, Krasko, Krekáč, Krnáč, Machlík, Mlinár, Srnka, Trnka atď.

Raz sa udalo toto:

Mohol byť asi október, smutné dažďové počasie. Po obede sme šli domov. Stalo sa, že popri chodníku, vo vozových koľajach zastala vodička a ako sme šli za sebou po jednom, raz niekto z nás kročil tuho do vody a zastriekal nás. No z toho sa stala nehoda. Začali sme sa stŕčať do blata. Nato sme nemysleli, že nás náš veľmi dobrý pán učiteľ sleduje ďalekohľadom, ako sa pekne usilujeme domov.. Stŕčačka zanedlho sa zmenila na guľovačku. Guľovať sa so snehom nebola vina, ale z blata urobenými guľami, to už bol hriech. Za to nás ani doma nepochválili. Náš pán učiteľ na druhý deň ráno už čakal najlepších pacientov – Vrbovsky, Mikľa, Krasko, Machlík, von, pred katedru! Hneď sme vedeli, že tu niečo neobihráme. Trest bol prísnejší, než ako sme si ho predstavili a potom ostal aj pamätnejší. V triede prvé lavičky boli práve tak nízke, že keď sa nad ne žiak zohol, zadná časť sa mu dostala do najvýhodnejšieho položenia na udelenie dereša.

- No tak, chlapci moji, čo sa to včera stalo? – odznela otázka pána učiteľa. Odpoveď ani jeden z nás nedal. No keď sa nepamätáte, tak otočiť sa! Keď sme sa otočili, išiel druhý rozkaz: - A teraz zohnúť sa! Všetci! A začal sa deliť dereš. To bol zážitok, keď sme si mali sadnúť!

Tieto chvíle boli tak pamätné, že v živote nikdy viac sme sa tak neprevinili, aby sme si zaslúžili opäť dereš.

Za prísnu výchovu vďaka nášmu veľmi obľúbenému pánovi učiteľovi!

Belo Mikľa

Náš Ondriš

13. marca v Békešskej Čabe prebiehali spomienkové akcie, zorganizované na počesť „nášho Ondriša", ako ho pomenoval pospolití ľud, čabianski Slováci. Menovite nám ide o ***Ondreja Likera Áchima***. A kde by bolo najvhodnejšie miesto na spomienku, prebiehajúcu pri príležitosti 136. výročia úmrtia a 96. výročia jeho narodenia, keby nie v Áchimovej sieni v Slovenskom oblastnom dome. Organizátorom spomienkovej slávnosti boli: Slovenská samospráva župného mesta Békéščaba, Čabianska organizácia Slovákov a Spolok ochranárov mesta Békéscsaba.

Účastníkov vítal ***Juraj Ando***, predseda miestnej slovenskej menšinovej samosprávy, po ňom rozprával o živote ***Áchima Dr. Simon Mihály***, predseda Spolku ochranárov mesta. Po slávnostnej reči žiaci miestnej slovenskej školy a Slovenský páví krúžok predniesli krátky program. Účastníci slávnosti zložili kvety vďaky a spomienok pri rodnom dome ***Ondreja Likera Áchima*** na ulici Kastély, pri dome kde žil (stojí v ulici, pomenovanej po ňom), pri náhrobnom pomníku v cintoríne na ceste Berényi a pri buste na promenáde sôch, na pobreží kanálu Körös.

Hoci to nebolo okrúhle výročie, ale Čabania sa domnievajú, že jeho práca si zaslúži znovuoživenie jeho ducha.

kr. – ia.

Myšlienky na zamyslenie

Odzneli na spomienkovej slávnosti Ondreja L. Áchima:

„Spýtala som sa vyše 80 ročnú tetu, ako sa pamätá na Áchima. Jej oči sa naplnili slzami a porozprávala, že bývali v blízkosti Áchimovho sálaša a pamätá sa na to, keď poslanec a jeho priatelia sa spolu pustili na voľby z Áchimovho sálaša do Čaby. Na čele radu vozov a kočov stál Áchim a vysoko držal maďarskú zástavu. Pri Viniciach sa zastavili a po slovensky zaspievali evanjelickú cirkevnú hymnu *Hrad prepevný je pán Boh náš* a maďarskú hymnu taktiež."

„Ako gazda bral na seba zastupovanie záujmov prostého roľníctva a sedliactva. Parlamentné poslanectvo nepokladal za cieľ, ale za prostriedok práce, vykonávanej v prospech ľudu."

„Bol protikladnou osobnosťou. V očiach panstva vždy ostal sedliakom. Následkom svojej povahy sa s panstvom rozprával vždy zo vzdoru a hnevu. Ale roľníci, sedliaci a gazdovia ho volali „pán"-om, lebo si ho vážili a pokladali ho za sedliackeho kráľa.

Ústredné spomienkové podujatie prebiehalo v Áchimovej sieni. Prednáša Juraj Ando, pri stole sedí Dr Simon Mihály.

Divadlo Vertigo v Divadle Jókaiho

Jarný festival v Čabe

Druhou tohoročnou slovenskou akciou, usporiadanej v rámci Jarného festivalu bolo slovenské divadelné predstavenie Divadla Vertigo v Divadle Jókaiho. Herci predniesli drámu *Matka* od *Júliusa Barč-Ivana*, ktorá spracovala ťažkú tému. Obecenstvo dojato tlieskalo na konci a ďakovalo za pekný zážitok.

Divadlo Vertigo bolo založené desiatimi členmi v januári r. 1997 v Budapešti. Dnes funguje pri Celoštátnej slovenskej samospráve pod umeleckým vedením Daniely Onodiovej.*„...Matku som písal srdcom. Srdcom chlapčenským a chlapským, srdcom dieťaťa a dospelého človeka.*

Nebol by som ju napísal, keby som nebol neprestajne cítil, v dňoch dobrých i zlých, akou veľkou silou, akou krásou a požehnanou istotou bola a je materinská láska, ktorá ma sprevádzala v živote.

A predsa: nemal som pred sebou len jednu z miliónov matiek na zemi. Nie zaujímavý prípad, niečo prekvapujúce, senzačné.

Milióny matiek v jednej postave ako jednu z miliónov, obetujúcich sa, rozdávajúcich seba, spaľujúcich sa v ohni bolesti, ktorú zapálila nepochopiteľná a úžasná láska, bolesť a krása ich poslania na zemi.

Je v nich viac ako v nás, viac z bolesti a krásy, viac z toho, čo nie je z toho sveta. Sú spojené s nebom a spojené so zemou...“

Július Barč-Ivan
(1909 – 1953)

Slovenský dramatik, prozaik. Rástol pod vplyvom moderny a takmer výlučne – okrem jedinej satirickej veselohry – písal vážne, problémové hry, často s tragizujúcimi prvkami.

Okrem drámy Matka (1943), ktorú uvádzame, kritika mimoriadne vyzdvihla umelecké kvality drámy Neznámy (1944), myšlienkovo reagujúcej na úzkosť ľudstva, ohrozeného vojnou. Trojdejstvová hra Dvaja (1945) zobrazuje rozpoltenú ľudskú bytosť, neschopnú odpútať sa od síl zla.

Celkovým profilom bol Barč-Ivan dramatický umelec s mysliteľskou koncepciou, viac dramatik problémov než príbehov, s vyspelou dramatickou technikou a s dramatickým plnohodnotným dialógom. Ideovo sa zameriaval na hľadanie nového, morálne očisteného človeka, pričom etický princíp prevládal nad sociálnym a individuálny aspekt nad kolektívnym.

Z ďalšej tvorby Júliusa Barča-Ivana: *Človek, ktorého zbili (1936), Pevec boží (1936), Diktátor (1938), Mastný hrniec (komédia, 1940), Veža (1947), Koniec (1948) „…*

Záber z predstavenia, na javisku Viola Thirringová a László Kiss

Ku Dňu žien

Rasul Gamzatov
Bozkávam ženské ruky

1. Bozkávam ich nízko sklonenou hlavou, ja milióny láskavých ženských rúk. Ich desať prstov je pre mňa ako desať pier z labutích krídel.
2. Poznám tieto ruky ešte z detských liet. Ja som ustal, ony neustali. I keď maličké, svoju veľkú stopu vždy a všade zanechali.
3. Natiahli nitku do tenkej ihly. Všetko potrhané v našom svete zošili. Potom stoly prikryli a celú Zem v hostinu pozvali.
4. Ony pre milióny chlieb piekli. Ja ľúbil som tie cestom pokryté ruky.
5. Aby Zem vždy bola čistá, ony slzami z nej zmyli všetky nečistoty. Im treba trávu ukladať do stohov, im treba zbierať kytice kvetov.
6. Ako včely do plástov med ukladajú, tak tieto ženské ruky šťastie zbierajú. Keď s triezvosťou prichádza aj nešťastie, keď prichádza radosť, opojenie, ja tieto ruky vždy bozkávam nízko sklonenou hlavou.

Ján Krasko, voľný preklad

Minikurz informatiky vo VÚSM

Pracovníci Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku chcú, aby ich webová stránka bola stále aktuálna. V rámci webovej stránky Celoštátnej slovenskej samosprávy je už predstavená činnosť ústavu, jeho kolegovia a publikácie. Stále sa však doplňajú aktuality – pozvánky a informácie o podujatiach ústavu a sú uverejnené aj fotky v obrazárni.

Stále doplňovanie dokumentov a fotiek je časovo náročné, doteraz to robil informatik ***László Zelles*** v Budapešti. Naučil kolegov v Ústave používať program, pomocou ktorého vedia aktualizovať stránku sami. Ďakujeme mu a dúfame, že poznatky budú používané aj v praxi.

KRÁTKE SPRÁVY

28. marca V Župnej knižnici klavirista zo Slovenska ***Mikuláš Skuta*** zahral koncertový program. Organizátorom podujatia bola Filharmónia Kht. s Generálnym konzulátom SR pri podpore Domu slovenskej kultúry. Program pozostával z dvoch častí. V prvej časti umelec zahral od Bacha variácie Goldberga a druhú časť koncertu venoval jazzovým improvizáciám.

Na odovzdávaní cien 7. Regionálneho konkurzu Dolnej zeme ľudového remeselníctva pre deti a mládež bola zainteresovaná aj slovenská menšina, veď deti miestnej slovenskej školy podali svoje práce, z ktorých boli niektoré aj vystavené na záverečnej spoločnej výstave. Okrem toho Čabianska organizácia Slovákov a Dom slovenskej kultúry odovzdali tri darčeky účastníkom s vynikajúcimi výsledkami.

Citarový súbor Boleráz a spevokol Orgován sa zúčastnili 24. marca v súťaži ľudovej hudby Bartóka v Čorváši.

Umelec pri klavíri

Dve dievčatá zo slovenskej školy pred svojimi prácami

Doškoľovanie pracovníkov osvetových centier v Sarvaši

Slovenské osvetové stredisko fungujúca pri Celoštátnej slovenskej samospráve zorganizovalo pre slovenských osvetárov 21-22. marca v sarvašskom osvetovom stredisku doškoľovanie. Účelom dvojdňovej akcii bolo, aby sme sa zorientovali v zákonoch a predpisoch, týkajúcich sa osvetovej práci. Prednášky sa zmienili aj o tom, že v rámci našej práci na čo máme klásť dôraz, akým spôsobom, akými prostriedkami si môžeme pomôcť pri vykonávaní každodenných úloh.

Prvý deň prednášali predstavitelia Ministerstva školstva a kultúry ***Dr. Székely András*** a ***Óváry István***, po nich nasledovala ***Anna Pálová***, ktorá rozprávala o povinných dokumentoch osvetových inštitúcií, kým ***Dr. Felföldi László***, spolupracovník Maďarskej akadémie vied nás oboznámil so zachovávaním kultúrneho dedičstva. Večer sa venoval ľahšej téme, účastníci si pozreli nové Osvetové stredisko Sarvaša, sprevádzal ich jeho riaditeľ ***Ondrej Csasztvan***. Na druhý deň sa so svojimi skúsenosťami podelili s obecenstvom odborníci danej sféry. ***Anna Istvánová***, osvetová pracovníčka a riaditeľka Domu slovenskej kultúry hovorila o potrebe udržiavania slovenského kultúrneho dedičstva a jeho manažmente, ***Ondrej Csasztvan***, v zastúpení Zväzu ľudového tanca ***Martin Györgya*** hovoril o integrovaní menšinovej kultúry. Títo dvaja prednášatelia poukázali na naše praktické úlohy a podali nám konkrétne návrhy, upozornili nás na dôležitosť archivovania. Po nich Dr. ***Alžbeta Hornoková Uhrinová***, riaditeľka Výskumného ústavu Slovákov v Maďarsku, zdôrazňovala pozitívny postoj k mladým, potrebu spolupráce s nimi a nápady k jej plodnejšiemu zapojeniu a motivácie. Na kritickejšie body, týkajúce sa mládeže, reagovala ***Zuzana Vargová***, predsedníčka Spolku slovenskej mládeže.

Doškoľovanie zorganizovala riaditeľka Slovenského osvetového centra Celoštátnej slovenskej samosprávy ***Katarína Királyová***.

Po závere konferencie zasadali vedúci osvetových centier, a ostatní účastníci sa mohli zoznámiť s mestom Sarvaš.

Kr.

RECEPTÁR

Dobrá pomazánka na chlebíčky

2 vajcia, 100 g šunkového salámu, 1 menšia cibuľa, 2 tavené syry alebo 4-5 trojuholníčky taveného syra, 1-2 lyžice majolky, 1 lyžička horčice.

Na veľmi malé kostičky nakrájame šunkový salám, cibuľu a vajce uvarené natvrdo. Pridáme tavený syr, majolku a horčicu a dôkladne premiešame.

Pomazánka z maďarskej salámy

100 g masla, 100 g maďarskej salámy, 150 g syra ementál, 1 cibuľa,
2 zelené papriky, 2 vajcia, petržlenová vňať, soľ.

Maslo trochu osolíme a vymiešame do peny. Salám umelieme, ementál a cibuľu dvakrát umelieme na mäsovom stroji a zamiesime do pripraveného masla. Nakoniec primiesime drobné nakrájané očistené papriky. Pomazánku upravíme na misku a ozdobíme štvrťkami vajec, varených natvrdo a petržlenovou vňaťou.

Rybacia pomazánka

4 vajec uvarené natvrdo, 1 krabička olív, 1 menšia cibuľa, soľ, citrónová šťava, reďkovka.

Vajcia očistíme a rozkrojíme, žĺtky vyberieme. V mise rozmiešame rozdrobené žĺtky s olivami. Podľa potreby pridáme olej z olív, rozsekané bielky, osolíme. Podľa chuti pridáme citrónovú šťavu. Podávame natrené na krajíčky chleba. Povrch krajíčkov posypeme nakrájanou cibuľou a očistenou, nadrobno nakrájanou reďkovkou.

Čabän
Vydavateľ: Čabianska organizácia Slovákov
Za vydávanie zodpovedajú predseda ČOS
Michal Lásik
a úradujúca predsedníčka Anna Istvánová
(redaktorka Čabäna)
Fotografie: Ján Halas
Adresa redakcie:
Dom slovenskej kultúry
5600 Békéšska Čaba, Kossuthovo nám. 10
Tel., fax: (66) 321-771, (66) 441-750
www.slovak.hu
E-mail: szlovakhaz@mail.globonet.hu
Sadzba a grafická úprava: Boglárka Drimba
Tlačiereň:
Sirályka, Békéscsaba, József Attila u. 2-4.
Náš mesačník vychádza bezplatne,
v náklade 500 výtlačkov, s finančnou podporou
Verejnej nedácie pre národné a etnické
menšiny v Maďarsku.
ISSN 1588-3256